

Från sidlinjen

Stewe Claeson

Om valet mellan förljugenhet och smärta

Jag berättade som hastigast att jag tillsammans med två andra gamla folkhögskolevänner nu kommer att redigera en fjärde volym i serien **Folkhögskoleminnen**, och vännen, också gammal folkhögskoleman, svarade litet syrligt att han förväntade sig en bok som förmodligen skulle komma att likna Trumpanhängarnas jubel: *"Allt är bra. Allt har alltid varit bra. Allt kommer alltid att vara utomordentligt bra eftersom folkhögskolan har varit och är och kommer att vara bättre än alla andra skolformer sedan istiden."* Jag frågade litet häpet varför han verkade så sarkastiskt aggressiv och han sa att han efter fyrtio år i skolformen, en skolform, som också han ansåg vara alldeles förträfflig, var urless på himlastormande jubileumstal och hyllande och framför allt: allt skyfflande under mattan. Skolformen hade ju i själva verket sedan starten i mitten av 1800-talet ständigt haft stora problem att brottas med, det har funnits mycket illvilja från institutioner och enskilda och mängder av meningslöst inre käbbel och eländiga konflikter och skolformen kan dessutom uppvisa en hel del rent ut bedrövliga verksamheter. *"Varför pratar man inte om sådant, eller kommer vi äntligen att få en serie **Minnen** som verkligen är minnen och inte bara varianter på 'När jag var liten var det alltid sommar och sommaren var alltid solig och varm.'"*

Ja vad säger man?. Jag sa att vi nog skulle kunna hitta gamla medarbetare i skolformen med något slags inre hederlighet och att dumheter, som dem vi sett på Wik nyligen eller som vi såg styrelsen för Kjesäter ägna sig åt för redan många år sedan, säkert kommer att belysas – det skulle naturligtvis bero på vilka skribenterna blir.

Men han satte ändå fingret på en viktig punkt.

Är det så att vi, när vi minns, i första hand minns positiva saker? Jag är faktiskt inte riktigt säker på den saken. Jag kan personligen minnas ett antal

allt annat än positiva händelser från mitt över 40 år långa folkhögskoleliv – men jag vet också att jag i olika sammanhang aldrig drar fram sådant. Det känns roligare och kanske viktigare att beskriva det som de facto är gott med denna bisarra skolform. Men fråga mig! Jag kunde få håret att resa sig på den som frågar, som skrev jag en ny Stephen King-rysare.

Jag minns en essä av Lars Forssell där han beskrev det Stockholm där han växte upp – och hur less han var på att få höra stockholmare säga att det gamla fina Stockholm var borta, nu var det bara avgaser och höghus och gatuvåld och ingen gemenskap... Forssells beskrivning av den faktiska fattigdomen på Kungsholmen under 30-talet skrevs med irritation och tillbakahållen ilska över förljugenheten. Och det är just förljugenheten som är faran, och den hoppas jag vi skall kunna hålla borta från fjärde delen av *Folkhögskoleminnen*.

Förljugenheten har redan fått ett litterärt minnesmärke i vår litteratur.

Jag vet att jag, relativt färsk i skolformen, läste Bengt Skördemans Samkväm när den kom ut 1970, med blossande kinder. Fast jag var ny (jag började i folkhögskolan 1966) hade jag redan varit med om ett sådant förljugenhetens mästerverk i form av ett jubileum med uppklädda honoratiöres, gamla styrelseledamöter och kommunföreträdare med respektive i långklänning, fantastiska tal, pampig middag och – i stort sett **inga** elever. De bojkottade nämligen spektaklet, inte för att 1968 satt sådana idéer i huvudet på dem, utan för att en folkdräktsklädd husmor förhindrade kvinnliga kursdeltagare som ogifta redan fått barn att få vara med och visa upp sitt moraliska elände. Och det intressantaste av allt – ingen av alla de uppklädda sa ett ord om detta. Och så kom Bengts bok. Vi läste den, inte bara allt mer generade, utan med väldig förtjusning – och jag kan för min egen personliga del säga

att den för all framtid förhindrade mig från att förfalla. Jag tycker inte boken är något litterärt mästerverk, men den är ett utomordentligt exempel på litteratur som påverkar. Om någon händelsevis inte läst den – så gör det. Den borde finnas i skolbiblioteket, om inte annat så som vältummat exemplar i magasinet, nu när *Angelique* och Marklund tar så mycket plats också i folkhögskolebibliotekens öppna hyllor. (Och tro inte att jag hittar på!)

Jag läste för något år sedan en mycket läsvärd ungersk tänkare, Béla Hamvas, en man som sannerligen råkade ut för sin tids absoluta och militanta förljugenhet. I stort sett i hela sitt liv förhindrades han av de ungerska myndigheterna att publicera sig utan fick dra sig fram som arbetare i trädgårdar och planteringar. Han skrev hela tiden, dog 1968, mer eller mindre okänd men efter 1989 har mycket av det han skrivit äntligen publicerats och det är i många avseenden skakande läsning; inte minst för att det är litterärt bra, men också för den moraliska resning som genomsyrar texterna. I en av texterna talar han om Historia, om Minne och Historia. Han hänvisar vid något tillfälle till Nietzsche, men skriver sedan (och jag har bara boken på tyska) *"Geschichte ist die Erinnerung an Schmerzen. Als dem Menschen das Leben zu schmerzen begann, begann er sich zu erinnern."* Med tanke på vad jag ovan skrivit kunde ju det vara en tankeställare. Och då påstår man kanske inte, när man ser tillbaka på sitt liv, att himlen alltid var blå och att det alltid var sommar när man var ung. Jag ser fram emot de bidrag vi kommer att få läsa inför den fjärde minnesdelen. Och att Bengt Skördemans bok inte skall ha skrivits förgäves.